

Eerste ronde workshops (11:30-13:00 uur)

De deelnemers aan de conferentie kunnen in de eerste ronde een keuze maken uit zeven workshops, die mede gebaseerd zijn op de praktijkonderzoeken die in het boek zijn samengebracht.

---

01. Verplicht of vrijwillig? Normatieve Professionalisering in Communities of Practice en Vrijwilligerszorg.

Els Blikendaal & Eric van der Vet

De herinrichting van het sociale domein berust zowel bij professionals als bij vrijwilligers. In opdracht van overheden en organisaties of vanuit maatschappelijke betrokkenheid worden *Communities of Practice* ingericht om professionals gezamenlijk aan maatschappelijke vraagstukken te laten werken. Basisassumptie is dat regelmatige interactie leerprocessen op gang brengt voor een goed groepsresultaat (Wenger 1998). *Facilitators* staan voor de opgave deze leerprocessen te stimuleren en te richten.

De *Vrijwilligerszorg* is gebaseerd op een morele en praktische coalitie tussen de zorgvrager, de zorgvrijwilliger en vrijwilligerszorgorganisaties: Humanitas, Buddyzorg, Vriendendiensten, vrijwillige stervensbegeleidingen, kerkelijk opvangwerk, begeleiding van kwetsbare gezinnen en kinderen, enz. *Coördinatoren* staan voor de opgave vraag en aanbod bij elkaar te brengen en de coalitie goed te laten werken.

Hoe brengen facilitators en coördinatoren normatieve leerprocessen op gang? Wat kunnen we voor de theorie en praktijken van Normatieve Professionalisering leren vanuit de vergelijking “vrijwillig – verplicht”?

Uit hun eigen promotieonderzoeken presenteren Els Blikendaal en Eric van der Vet kort de *Communities of Practice* en *Vrijwilligerszorg*: context, opdracht, deelnemers, resultaten, normatieve dilemma's. Daarna werken zij met de groep (casussen, ervaringen, dialoog) aan antwoorden op de twee vragen.

E.F.M. (Els) Blikendaal (1959) studeerde diëtetiek en pedagogiek en vervulde verschillende leidinggevende functies in het hoger onderwijs. Zij doet een promotieonderzoek aan de Universiteit voor Humanistiek naar het belang van *communities of practice* in het kader van professionalisering. Daarnaast is zij vanuit haar eigen onderneming werkzaam als adviseur en projectmanager in het hoger onderwijs en in het domein zorg en welzijn.

Eric van der Vet studeerde Andragologie (Rijksuniversiteit Groningen) en vervulde diverse directiefuncties in het brede veld van zorg en hulpverlening. Hij is moderator van leiderschapsleergangen en toezichthouder. Hij doet promotieonderzoek naar de effecten van het actuele overheidsbeleid zorg en welzijn op de vrijwillige zorg binnen de Graduate School van de Universiteit voor Humanistiek.

---

02. Ethische reflectie en moreel beraad in de praktijk

Swanny Kremer, Ellen Grootoenk en Mariël Kanne

Deze workshop begint met een korte inleiding over de manier waarop ethische reflectie en moreel beraad in diverse Nederlandse zorg- en welzijnsorganisaties plaatsvindt en wat dat 'oplevert' in termen van normatieve professionalisering. Concrete voorbeelden uit de praktijk illustreren hoe lastig dit soms is maar ook dat het bij uitstek een vorm van goed werk is, waar niet alleen professionals, maar ook patiënten/cliënten en managers profijt van hebben.

Aansluitend op deze inleiding wordt in 3 subgroepen geoefend met een vorm van ethische reflectie, die de deelnemers zouden kunnen gebruiken voor moreel beraad in hun eigen praktijk. Casuïstiek van de deelnemers zelf dient hierbij als uitgangspunt.

- *Mariël Kanne* verkent hoe emoties de weg kunnen wijzen naar waarden en normen die het handelen van mensen - in de beroepspraktijk en in het dagelijks leven - sturen. Dit draagt bij aan ontwikkeling van ethische sensibiliteit.

- *Ellen Grootoenk* gaat met u Toveren, een verfrissende manier om de morele aspecten van een casus in kaart te brengen.

- *Swanny Kremer* maakt gebruik van een kort ethisch stappenplan om een concrete casus op een gestructureerde manier met elkaar door te spreken, en zo te komen tot een weloverwogen afweging.

A.J.Z. (Swanny) Kremer is als filosoof / ethicus verbonden aan de afdeling Onderzoek van Forensisch Psychiatrisch Centrum (FPC) Dr. S. van Mesdag, en is een PhD student. Zij houdt zich bezig met professionele ethiek in het FPC door middel van het organiseren en voorzitten van moreel beraad bijeenkomsten, waarbij een dilemma uit de eigen forensische praktijk op een gestructureerde manier wordt doorgesproken. Ook is zij betrokken bij ethische vraagstukken gerelateerd aan forensisch psychiatrisch beleid en zorg.

Drs. E. (Ellen) Grootoenk is als docent en onderzoeker verbonden aan Hogeschool Utrecht. Zij doet onderzoek naar morele dilemma's van sociale professionals en is gespreksleider moreel beraad. Ook is zij afgstudeercoach voor studenten Maatschappelijk Werk en Dienstverlening.

Drs. M.E. (Mariël) Kanne is als docent ethiek en supervisor verbonden aan de opleiding Master Advanced Nursing Practice (Faculteit Gezondheidszorg Hogeschool Utrecht). Daarnaast werkt zij ook als onderzoeker bij het Lectoraat Innovatieve Maatschappelijke Dienstverlening (Faculteit Maatschappij & Recht Hogeschool Utrecht). Ze doet promotieonderzoek naar de relatie tussen ethische reflectie en cocreatie van goede zorg binnen de Graduate School van de Universiteit voor Humanistiek.

---

03. Normatieve Professionalisering in bedrijven.

Marije Klomp & Marion Lommers

In deze workshop staan we (aan de hand van een onderzoek bij bedrijven die maatschappelijk verantwoord ondernemen en een onderzoek naar goed werkgeverschap bij een luchtvaartmaatschappij) gezamenlijk stil bij de vraag hoe het anno 2013 met normatieve professionalisering in de private sector gesteld is. Dit is het domein waar van oudsher doel-rationaliteit en financieel-economische normen en waarden het dagelijkse handelen van mensen schragen. Het lijkt erop dat de 'morele component' door het bedrijfsleven steeds meer omarmd

wordt. De vraag is of de motivatie daartoe een intrinsieke is, of dat deze van buitenaf, door maatschappelijke en mondiale ontwikkelingen, gedictieerd wordt.

In het verlengde hiervan dringt de vraag zich op of de stereotiepe oppositie tussen professionals enerzijds en leidinggevendenden anderzijds nog wel houdbaar is. Doet de rigide scheiding tussen beroepen waarin alleen het streven naar winst zou domineren en professies, waarin het vooral draait om goed werk en vakmanschap, recht aan ontwikkelingen die in organisaties gaande zijn? Samen met de deelnemers willen we kijken of het opportuun is de term 'professional' opnieuw te gaan doordenken.

Marije Klomp (1984) studeerde Nederlands recht en Humanistiek en werkt als Manager Kennis & Ontwikkeling bij MVO Nederland. Vanuit haar interesse in de maatschappelijke rol van bedrijven en de invloed die individuen daarop hebben, combineert ze haar werk de komende jaren met een promotieonderzoek naar normatieve professionalisering van MVO-managers.

Marion Lommers (1960) is masterstudent aan de Universiteit voor Humanistiek (studierichting: Kritische Organisatie- en Interventie Studies). Naast haar studie is zij werkzaam als purser. Daarvoor studeerde zij Nederlandse Taal- en Letterkunde en ontwikkelde en verzorgde zij trainingen voor cabinepersoneel.

---

04. Normatieve professionalisering in bedrijf

Merel Luichies & Ton Bruining

Als we in aanraking komen met complexiteit is de eerste reflex vaak: reduceren. We slaan de situatie plat en trekken zo snel mogelijk een conclusie over hoe te handelen, waarna we meteen in actie komen. Dat gaan we in deze workshop nou juist niet doen!

Twee professionals gaan je voor in het plezier dat normatieve professionalisering kan brengen, door hun eigen normatieve professionalisering in het hier en nu in de praktijk te brengen. We brengen de complexiteit waar wij ons in ons werk in bevinden met jullie in kaart en maken deze visueel. Hiermee verleiden we jullie om ook in beweging te komen en de complexiteit in jullie werk in beeld te brengen. Welke stemmen roepen er tegen je? Wat roepen ze en hoe hard? Wat gebeurt er met jou in het geroep van al die stemmen? In plaats van de complexiteit te reduceren maken we hem in deze workshop zo groot mogelijk. Dat is spannend én leuk!

Vervolgens gaan we met elkaar in gesprek over wat jij als professional nodig hebt om de 'reductiereflex' te beheersen en je open te blijven stellen voor complexiteit. In onze ogen een van de belangrijkste, en moeilijkste, vaardigheden van de normatieve professional, die het werk bovendien leuker maakt!

Merel Luichies MA, BSc, is beroepsvaardigheidstrainer en ethiekdocent bij de opleiding Bedrijfskunde MER aan Avans Hogeschool in Den Bosch. In haar onderzoek richt zij zich op de directe betekenis van normatieve professionalisering voor de professional in zijn of haar dagelijks werk en hoe dit te vertalen naar passend onderwijs in het HBO.

Ton Bruining is als senior adviseur werkzaam voor KPC Groep en is redacteur van het Human Resource Development-vakblad Opleiding & Ontwikkeling. Hij is gespecialiseerd in de professionalisering van frontliniewerkers in de publieke dienstverlening. In 2006 promoveerde hij aan

de Universiteit voor Humanistiek op een onderzoek naar leren op de werkplek in een regionaal politiekorps.

---

05. Het belang van ‘constructief anarchisme’ en ‘waardig strijden’ voor normatieve professionalisering.

Jan Nap & Jan van Ewijk

De workshop start met een algemene inleiding over politiewerk en ‘het goede samenleven’. Daarna zullen twee gespreksrondes volgen. Eerst zullen de deelnemers aan de workshop, aan de hand van (door de begeleiders aangereikte) alledaagse politiecasuïstiek, met elkaar en met de begeleiders in gesprek gaan over de vragen, waar en hoe “knokken voor de goede zaak, in termen van concrete professionele praktijken” betekenis kan krijgen. Jan Nap ontwikkelde in zijn proefschrift het concept “belang-stellend ontwikkelen van de alledaagse praktijk” en de noodzaak daarbij van “constructief anarchisme”. Jan van Ewijk werkt in zijn proefschrift in wording het idee van “waardig strijden door professionals” uit. Hij gaat daarbij te rade bij de martiale kunstvorm van het Judo. De tweede gespreksronde kan bestaan uit het verkennen en betekenis geven van, tijdens de workshop in te brengen casuïstiek van deelnemers zelf (uit andere branches), dan wel, meer ingewikkelde ‘politie (maatschappelijke) casuïstiek’.

*Jan Nap (1957, Rotterdam) heeft na zijn studie aan de Nederlandse Politieacademie 8 jaar in diverse leidinggevende functies gewerkt bij de gemeentepolitie Leiden. In die periode heeft hij in deeltijd de studie Organisationsociologie gedaan. Hij werkt nu als strategisch adviseur bij de Politieacademie. Met ingang van 1 oktober 2013 is hij daar in deeltijd ook aangesteld als lector “waardevolle praktijkontwikkeling”. In 2012 promoveerde hij bij Harry Kunneman op wat hij een “proeve van normatieve professionalisering” noemde. De titel verwijst naar zijn inzet: *Vragen naar goed politiewerk: belang-stellend ontwikkelen van de alledaagse politiepraktijk.**

Jan van Ewijk (1956) is werkzaam geweest bij de politie Amsterdam, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en de politie Flevoland. Op dit moment is hij verbonden aan de Politieacademie te Apeldoorn. Naast zijn werk studeerde hij Sociologie aan de Universiteiten van Leiden en Rotterdam. Hij was medeauteur van de bundel ‘Frans Denkers’ Moreel Kompas van de Nederlandse Politie (2001). Hij doet een promotie-onderzoek aan de Universiteit voor Humanistiek naar ‘waardig strijden als vorm van normatieve professionalisering bij het realiseren van waarden in het sociale domein’.

---

06. Wat doet ertoe in het onderwijsdomein?

Gaby Jacobs

In deze workshop gaan we in op normatieve professionalisering in het brede veld van onderwijs. Het kan gaan om wat docenten tegenkomen in het primair, middelbaar, voortgezet en hoger onderwijs, om trainingen en opleidingen in de volwasseneducatie en HRD, et cetera. Het doel is om in een gezamenlijke uitwisseling en kwalitatieve analyse van verhalen tot een aantal centrale concepten te komen die van betekenis zijn in het vorm geven aan goed onderwijs. Ik geef de aftrap met een aantal ervaringen vanuit mijn lectoraten en onderzoek bij Fontys. Centrale concepten die daaruit oprijzen zijn onder meer de onderzoekende professional als normatieve professional, morele sensitiviteit

temidden van normatieve hypes, en de verbinding tussen instrumentele en persoonlijke ontwikkeling.

Gaby Jacobs is werkzaam als lector Implementatie en Evaluatie van Evidence-Based Practice in de Verpleegkundige Praktijk bij Fontys Hogescholen. Hiervoor was zij werkzaam als lector Professionele Waarden in Kritische Dialoog bij het Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg. Tevens is zij universitair docent Educatie aan de Universiteit voor Humanistiek. Normatieve professionalisering vormt een rode draad in haar onderzoek- en onderwijsactiviteiten. Aandachtsgebieden daarbinnen zijn: normatief-reflexieve leerprocessen in leer- en onderzoeksgemeenschappen, professionele sensitiviteit en de kritische dialoog.

---

07. Alleen in het bos? Over normatieve professionalisering in een omgeving van feiten

Johan Melse en Kees Pieters

In veel organisaties in de praktijk van zorg, welzijn, onderwijs en justitie is aandacht voor de waarden in het werk inmiddels gemeengoed. Dat is echter niet of veel minder het geval binnen organisaties die zich richten op het produceren en integreren van kennis (voor beleid). Daar wordt nog vaak uitgegaan van de idee dat kennis objectief is, dat feiten losstaan van waarden. De onzekerheid die veel kennis omringt wordt meest erkend, maar vaak slechts als nog niet weten (cognitief). Dat het ook gaat om wat van belang wordt geacht en om de impliciete normen in kennis (normatief) blijft vaak buiten beeld, worden buiten beeld gehouden. De professional die daar wel aandacht voor vraagt staat dan al gauw alleen. Hoe kun je in zo'n 'kennis'-context als professional wel normatief en reflexief zijn, en hoe doe je daar - als eenling? - aan normatieve professionalisering?

In deze workshop wordt eerst aan de hand van een concrete casus en een kort betoog het veld van kennisproductie geschetst. Vervolgens gaan we socratisch in gesprek over de vraag: "Hoe doe je goed aan normatieve professionalisering in een kennisinstelling?"

Johan Melse (1963) studeerde in Wageningen en aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Binnen het RIVM verkent hij nu met stakeholders de toekomst voor de VTV-2014. Verder is hij met regelmaat en veel plezier debat- en gespreksleider, dagvoorzitter en treedt hij op als mee- en tegendenker: www.johanmelse.nl

Dr. ir. ing C.P. (Kees) Pieters is lector bij het kenniscentrum Mainport Innovation van de Hogeschool Rotterdam en is eigenaar van de eenmanszaak Condast. Hij heeft een achtergrond in Elektrotechniek en Informatica en heeft ruim twintig jaar gewerkt in de industriële automatisering en diverse Internetbedrijven. In 2013 promoveerde hij aan de Universiteit voor Humanistiek op een proefschrift over het kritische complexiteitsdenken Zijn onderzoeksinteresse gaat voornamelijk uit naar evolutionaire systemen en onderwerpen op het snijvlak van technologie en samenleving.

Workshops tweede ronde (14.00 – 15.30 uur)

Na de lunch kunnen de deelnemers opnieuw een keuze maken uit zeven workshops, verzorgd door collega's van andere universiteiten, hogescholen en instellingen die zich verwant voelen met het gedachtegoed van normatieve professionalisering en vanuit eigen invalshoeken onderzoek doen naar en werk maken van de vragen die daarin centraal staan.

---

08. Weet jij wanneer je het goed(e) doet? Onderzoek naar professionele identiteit.

Manon Ruijters & Elly van de Braak

Weet jij ... wanneer je het goed doet? Waar je je energie vandaan haalt? Wat je toegevoegde waarde is? ... Kortom hoe staat het eigenlijk met jouw professionele identiteit?

Professionele identiteit vormt één van de kernpunten van het lectoraat Ecologie van het Leren binnen Stoas Wageningen | Vilentum Hogeschool, waarbij onderzoek naar uitputting en veerkracht van professionals centraal staat. In veel organisaties en beroepsgroepen neemt de hoeveelheid leren toe. Het werk verandert steeds sneller, wordt dynamischer en complexer, vraagt om meer samenwerking. Maar we houden niet in gelijke mate opruiming, nemen relatief weinig tijd om kennis te integreren, te kijken wat bij ons past en afscheid te nemen van oude inzichten. Dat maakt dat het hoofd vol loopt, we niet meer weten waarom we precies doen wat we doen, niet kunnen sturen op wat belangrijk is voor ons, ons team en de organisatie.

De afgelopen jaren hebben we bij Stoas gewerkt aan een onderzoek naar dit concept om van daaruit interventies te kunnen ontwikkelen die mensen in onze organisaties helpen met het vormgeven aan en onderhouden van de eigen professionele identiteit. In deze workshop willen we onze inzichten in deze workshop wisselen korte experimenten en kleine stukjes onderzoek zich af met toelichting en dialoog. Op die manier willen we ons beeld over wat Professionele identiteit is delen (laten ervaren) alsook waar we staan in onderzoek en praktijk.

***Manon Ruijters** werkt als adviseur bij Twynstra Gudde en als lector Ecologie van het Leren bij de Vilentum Hogeschool. Ze promoveerde op onderzoek naar de diversiteit van leren in en om organisaties. Haar fascinatie omvat het veld van individueel leren tot organisatieontwikkeling. Recent onderzoek betreft professionele identiteit en professionele frames; intuïtief en imaginair leren. Ze publiceerde o.a. *Liefde voor Leren* (2006), *Drie, vormgeven aan organisatieontwikkeling* (2012) en *Canon van het Leren* (2012).*

***Elly van de Braak** is zelfstandig adviseur en coach. Vanuit een achtergrond in hrm en veranderkunde, werkt zij aan het versterken van identiteit en imago. Daarnaast is ze lid van de onderzoeksgroep van Stoas Wageningen | Vilentum Hogeschool binnen het Lectoraat Ecologie van het Leren, waar ze zich bezig houdt met onderzoek naar Professionele Identiteit.*

---

09. Professionalisering als een vorm van levensbeschouwelijke vorming.

Cok Bakker

De leerstoel 'Levensbeschouwelijke Vorming', verbonden aan het departement Filosofie & Religiewetenschap van de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Utrecht (UU), kent sinds ruim een jaar – via een detacheringsconstructie – een verbinding met de Faculteit Educatie van de Hogeschool Utrecht (HU) in de vorm van een lectoraat 'Normatieve Professionalisering'. Via de ene of de andere route en vanuit verschillende bronnen is daardoor financiering gerealiseerd voor een onderzoeksgroep van zo'n 16 promovendi en enkele postdocs die in gezamenlijkheid als één groep werken aan hun onderzoeksprojecten.

Over de synergie in zo'n groep, over parallelle interesses, maar gezien de brede range aan thematieken ook verschillen, valt veel te zeggen. De workshop richt zich op de stelling dat professionalisering op de keper beschouwd een vorm is van levensbeschouwelijke vorming (waarbij is voorondersteld dat *normatieve* professionalisering een pleonasme is).

De goede lezer zal begrijpen dat hierin het strategische belang speelt de beide onderzoeksdomeinen met elkaar te kunnen verbinden. Tegelijkertijd gaat het om meer en grotere belangen, namelijk om verdieping van en kwalitatief betere reflectieprocessen in de lerarenopleiding.

De workshop start met een presentatie over (1) het centrale schema waarmee in de onderzoeksgroep wordt gewerkt en waarmee *normatieve* professionalisering conceptueel wordt verhelderd door het af te zetten tegen *instrumentele* professionalisering en aan de hand waarvan (2) de bovengenoemde stelling wordt geïntroduceerd en toegelicht.

Vervolgens is er ruimschoots tijd voor gedachtewisseling en discussie met het oogmerk de centrale concepten aan te scherpen.

Prof. dr. Cok Bakker is theoloog/religiewetenschapper (1988) en onderwijskundige (1991) en is als Hoogleraar 'Levensbeschouwelijke Vorming' verbonden aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Utrecht. Voor de periode 2012-2016 is hij vanuit deze aanstelling voor 2 dagen per week gedetacheerd naar de Hogeschool Utrecht (HU) om daar bij het Kenniscentrum van de Faculteit Kenniscentrum Educatie in de functie van Lector leiding te geven aan een onderzoeksgroep gericht op het thema 'Normatieve Professionalisering'. In een gezamenlijk inspanning vanuit de UU en de HU heeft zich op deze wijze een onderzoeksgroep gevormd van ong. 16 promovendi/onderzoekers, die in de dagelijkse praktijk functioneren als één groep. De begeleiding van promotieonderzoek is daarmee een kerntaak. Daarnaast is hij – voor één dag per week – als adviseur, begeleider of docent betrokken bij identiteitsprojecten op diverse scholen en onderwijsinstellingen, bij besturen en onderwijsverzorgingsinstellingen, veelal in relatie tot vraagstukken op het gebied van levensbeschouwelijke diversiteit.

---

10. Hoe normatief bent u eigenlijk zelf?

Arienne van Staveren

Als professionals met het hart op de goede plek en het beste voorhebbende met de samenleving laveren we tussen handelen zonder oordeel en handelen vanuit waarden.

Maar kunnen deze twee, die beide noodzakelijk zijn, wel samen? Hoe onbevooroordeeld zijn wij en hoe normatief handelen wij? Deze workshop gaat in op de normatieve professionaliteit van onszelf,

in het hier en nu in het perspectief van onze werkvelden en de veranderingen die daar spelen. Omdat het hier gaat om een workshop (en dus niet om een minicollege) zult uzelf aan het werk moeten. Het meebrengen van kwetsbaarheid, boosheid, overdreven enthousiasme of andere emoties die bijdragen aan een vruchtbare ontmoeting of leerzame wrijving is een pré voor deelname.

Arienne van Staveren is veranderekundige. Zij promoveerde op het proefschrift *Zonder wrijving geen glans, een onderzoek naar grensoverschrijdend samenwerken bij veranderen en innoveren*. Meer dan tien jaar begeleidde zij meer dan 100 senior organisatieadviseurs in hun professionalisering en deed zij verschillende trajecten in onder meer de jeugdzorg en de ouderenzorg. Sinds anderhalf jaar is zij directeur en bestuurder van het Landelijk Expertisecentrum Sociale Interventie.

---

11. Kwaliteit en eigenaarschap in de verpleegkunde.

Bart Cusveller (lector Verpleegkundige beroepsethiek)

In de zorg is momenteel veel te doen over de 'meetlast' die verpleegkundigen ervaren doordat van hen gevraagd de kwaliteit van hun zorg inzichtelijk te maken door het gebruik van allerlei scorelijsten. Deze 'administratieve druk' geeft sommige verpleegkundige aanleiding te klagen dat zij zo niet meer aan hun eigenlijke werk toekomen. Maar verantwoording afleggen is ook een taak van een professional. De vraag doet zich dan voor wat dat is, je eigenlijke werk. Een vraag vol van normatieve implicaties: hoe horen de harde en de zachte kant van een professie als de verpleegkunde met elkaar verbonden te zijn?

Het lectoraat Verpleegkundige beroepsethiek van de Christelijke Hogeschool Ede heeft onderzoek gedaan naar de factoren die het oppakken van eigenaarschap door verpleegkundigen bevorderen of belemmeren. In deze workshop wordt eerst een korte presentatie gegeven van dit onderzoek als opstapje naar een gezamenlijke discussie over de thematisering het onderwerp eigenaarschap in termen van vakmanschap (Sennett), praktijken (MacIntyre) en normatieve professionalisering (Kuneman): hoe kunnen de hulpbronnen van verpleegkundigen worden aangewend om hun eigenlijke werk niet alleen te doen maar ook de kwaliteit ervan transparant te maken?

Bart Cusveller is lector Verpleegkundige beroepsethiek aan de Academie Gezondheidszorg van de Christelijke Hogeschool Ede. Hij promoveerde op een filosofische studie naar de relatie tussen levensbeschouwing en professionaliteit in de verpleegkundige zorgpraktijk. Hij heeft onder meer belangstelling voor de competenties van verpleegkundigen voor ethisch overleg.

---

12. Normatieve professionalisering van ambulante sociale professionals.

Ed de Jonge

Het lectoraat Innovatieve Maatschappelijke Dienstverlening van Hogeschool Utrecht voert momenteel in samenwerking met een zestal regionale welzijnsinstellingen een praktijkonderzoek uit naar de morele aspecten van de ambulante sociale beroepspraktijk. Deze workshop zoomt in op één aspect daarvan namelijk de zogeheten best practice unit, waarin onderzoekers van de hogeschool

samen met een twaalfstal ambulante werkers de morele aspecten van de beroepspraktijk onderzoeken. In de workshop wordt aandacht besteed aan de vorm en de inhoud van deze onderzoeksofzet. De vorm: de ambulante werkers participeren in het praktijkonderzoek op actieve wijze als onderzoekende en reflectieve professionals door middel van individuele schrijfp opdrachten en gezamenlijke discussies. De inhoud: als voorbeeld wordt ingegaan op de praktijktheorie betreffende ethische sensibiteit die op deze wijze samen met de professionals is ontwikkeld. Ofzet, werkwijze en resultaten van de best practice unit worden gepresenteerd, met alle ruimte voor vragen, opmerkingen en discussie.

Ed de Jonge is cum laude afgestudeerd in de wijsbegeerte met als specialisatie ethiek. Hij is werkzaam bij Hogeschool Utrecht op het vlak van praktijkonderzoek en onderwijsontwikkeling. Hij bereidt een promotieonderzoek voor naar inspirerende praktijktheorieën voor professionals, zoals de normatieve professional en de presentiebeoefenaar.

---

13. Integriteit organiseren en normatieve professionaliteit.

Leonard de Jong (filosoof, publicist en geeft mede leiding aan het internationaal werkzame bureau Governance and Integrity.)

Op welke manier draagt het werken aan integriteit van een organisatie bij aan de professionaliteit van degenen die in die organisatie werkzaam zijn? En op welke manier draagt het werken aan integriteit bij aan het normatieve aspect van het werk van de professional? Om op die vragen een antwoord te zoeken staan we in de workshop kort stil bij de vraag wat we bedoelen als we het hebben over de integriteit van een organisatie. En vervolgens bij de vraag wat we kunnen en wat we moeten doen om de integriteit van een organisatie te waarborgen. Vanuit die inzichten onderzoeken we in welke mate die inspanningen bijdragen aan professionalisering en aan de normatieve aspecten van professioneel handelen.

Drs. Leonard de Jong is filosoof. Hij is werkzaam als senior consultant bij Governance & Integrity en als zodanig betrokken bij het organiseren van integriteit in organisaties van overheid, gezondheidszorg, onderwijs. Tevens is hij coördinator van de leergang De Integriteitfunctionaris, die G&I samen met de Universiteit voor Humanistiek verzorgt. Hij schreef diverse publicaties op het terrein van de ethiek en is tevens actief als kunstenaar.

---

14. De verborgen schat van ervaringskennis opgraven

Sietske Dijkstra

In deze workshop, gebaseerd op onze studie *Verborgene Schatten* (Dijkstra en Van Dartel, 2011) onder sociale professionals en hun doelgroepen onderzoeken we de waarde van ervaringskennis door te thematiseren wie er werkt en hoe het werkt. We stellen ons in de presentatie de vraag wat ervaringskennis is en hoe deze zich kan uitdrukken in vaardig professioneel handelen. Hoe kom je deze vaak verborgen en soms vanzelfsprekende kennis inhoudelijk en methodologisch op het spoor? Welke taal en expressie kun je daaraan geven? Hoe ontwikkel en erken je tacit knowing? Welke betekenis geef je er vervolgens aan zonder te belanden in wat Schön de *battle of relevance* noemt? Wat is er nodig om ervaringskennis over te dragen en welke wegen tot leren staan ons daarbij voor

ogen?

In deze workshop doen we, met medewerking van Marion Hoefgen, individueel of in een tweetal een oefening, daarna vindt er een groepsreflectie plaats. Na een presentatie over kernvragen volgt een dialogische discussie.

Sietske Dijkstra, psycholoog, is sinds 2007 lector huiselijk geweld en hulpverlening in de keten aan de Avans Hogeschool en maakt sinds 2010 deel uit van het expertisecentrum Veiligheid. Zij promoveerde in 2000 bij universiteit Utrecht naar een studie naar de betekenisgeving van geweld in de kindertijd en maakte van 2010 tot december 2012 deel uit van de commissie Samson. Daarnaast leidt zij sinds 1998 haar eigen bureau Dijkstra waarin ze (inter)nationaal scholing, advies en praktijkgericht onderzoek biedt.